

李

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا

پایان نامه برای دریافت کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی
شهری

عنوان:

کاربری فضای سبز و تأثیر آن در توسعه پایدار شهری
مطالعه موردی منطقه 6 شهرداری تهران

استاد راهنما:

دکتر رحمت‌اله فرهودی

استاد مشاور:

دکتر غلام‌حسین تکمیل همایون

پژوهشگر:

محمد علی میری

زمستان 1390

به پدر و مادرم

که نگاهشان تابش کری‌مانه مهر است

به همسرم

برادران و خواهرانم

که در حلقه دوست داشتن بی سبب شان همواره به فردای ناب و اصیل می رسم

تقدیم می کنم

سپاس بی‌کران

از همکاری و راهنمایی تمامی عزیزان و اساتید گرامی

راهنما: دکتر رحمت‌الله فرهودی

مشاور: دکتر غلام‌حسین تکی‌ل‌همایون

داور: دکتر رجیبی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محمدعلی میری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی 87000218800 در رشته جغرافیا- برنامه ریزی شهری که در تاریخ 90/8/11 از پایان نامه خود تحت عنوان کاربری فضای سبز و تاثیر آن در توسعه پایدار شهری مطالعه موردی منطقه 6 شهرداری تهران با کسب نمره 19 و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

1- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

2- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

3- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

4- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محمدعلی میری

تاریخ و امضا:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۱۸

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای محمدعلی میری از پایان نامه

خود دفاع نموده و با نمره ۱۹ بحروف نوزده و با

درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

فهرست مطالب

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
فصل اول- کلیات	
مقدمه.....	1
1-1- بیان مساله	2
2-1-اهداف تحقیق.....	5
3-1-سوالات تحقیق.....	6
4-1-فرضیه های تحقیق	6
5-1-اهمیت و ضرورت تحقیق.....	6
6-1-پیشینه تحقیق.....	8
7-1-قلمرو مکانی تحقیق.....	10
8-1-روش تحقیق	11
1-8-1-ابزار و شیوه های گردآوری اطلاعات.....	12
2-8-1-جامعه آماری	13
3-8-1-شیوه های تجزیه و تحلیل اطلاعات	13
9-1-مشکلات و محدودیت های تحقیق	13
10-1-مفاهیم و واژگان کلیدی	14

- 14-10-1-1 شهر 14
- 14-10-1-2 توسعه 14
- 14-10-1-3 توسعه پایدار 14
- 15-10-1-4 توسعه پایدار شهری 15
- 15-10-1-5 فضای سبز 15
- 15-10-1-6 فضای سبز شهری 15
- 16-10-1-7 برنامه ریزی شهری 16

فصل دوم-مبانی نظری

- 18 مقدمه 18
- 19-2-1 برنامه ریزی 19
- 19-2-2 مفهوم توسعه 19
- 21-2-3 مفهوم توسعه پایدار 21
- 23-2-3-1 توسعه پایدار و دیدگاه برنامه ریزان در مورد شهر 23
- 24-2-3-2 اهداف، ابعاد و اصول توسعه پایدار 24
- 26-2-4 مفهوم پایداری 26
- 26-2-5 پایداری شهری 26
- 27-2-6 شهرنشینی پایدار 27

- 29.....7-2- شهرنشینی، پایداری و توسعه
- 30.....8-2- شهر پایدار
- 31.....9-2- شهر سالم
- 31.....10-2- شهر سبز
- 31.....11-2- باغ
- 32.....12-2- پارک
- 32.....13-2- تعریف و مفهوم فضای سبز
- 34.....14-2- فضای سبز شهری
- 35.....15-2- باغ و فضای سبز پیش از دوره گذار
- 36.....16-2- تاریخچه فضای سبز در جهان
- 37.....17-2- تاریخچه فضای سبز در ایران
- 39.....18-2- تاریخچه فضای سبز در شهر تهران
- 40.....19-2- دیدگاه های کاربردی در تخصیص بهینه فضای سبز شهری
- 46.....20-2- مدلها و نظریات
- 49.....21-2- طبقه بندی انواع فضای سبز
- 51.....22-2- استانداردها و سرانه های سبز شهر
- 57.....23-2- معیارهای مکان یابی فضای سبز شهری

- 24-2- نقش و اهمیت فضای سبز در شهرها 61
- 25-2- عملکردهای فضای سبز شهری 62
- 26-2- ماهیت عملکردی برخی از کاربری ها 65
- 27-2- انواع سیستم های توزیع فضای سبز 67
- 28-2- مطالعات اقلیمی در طراحی فضای سبز 68
- 29-2- ملاکهای موثر در انتخاب نوع گیاه 69
- 30-2- تعیین پارامترهای موثر در مکان یابی فضای سبز پایدار 70
- 31-2- روند توسعه فضای سبز شهر تهران 71
- 32-2- تهدیدهای فضای سبز شهری در تهران 73
- 33-2- مشکلات کنونی فضای سبز شهری 79

فصل سوم

- مقدمه 83
- 3-1- موقعیت و ویژگی جغرافیایی شهر تهران 83
- 3-2- زمین شناسی 89
- 3-3- شیب ارضی تهران 92
- 3-4- بررسی ریسک و خطر زمین لرزه در شهر تهران 92
- 3-5- ویژگی های آب و هوایی شهر تهران 96

96 1-5-3 بارندگی
98 2-5-3 درجه حرارت
99 3-5-3 رطوبت (نم نسبی)
100 4-5-3 وزش باد (جریان هوا)
100 6-3 ویژگی های جغرافیای انسانی
100 1-6-3 ویژگی های جمعیتی شهر تهران
101 2-6=3 ساختار جنسی جمعیت شهر تهران
102 3-6-3 ساختار سنی جمعیت شهر تهران
103 7-3 ویژگی و بخش های اقتصادی شهر تهران
106 8-3 وضعیت آلودگی صوتی در شهر تهران و منطقه شش
108 9-3 موقعیت و ساختار جغرافیایی منطقه شش
110 10-3 ارتفاع منطقه شش شهرداری تهران
110 11-3 شیب منطقه شش شهرداری تهران
111 12-3 ساختار جمعیتی منطقه شش شهرداری تهران
113 13-3 تحلیل روند تحولات گذشته و موجود جمعیت منطقه
115 14-3 نقش اقتصادی منطقه شش شهرداری تهران
116 15-3 جایگاه منطقه در سازمان فضایی طرح جامع تهران
117 16-3 شناسایی ساختار کالبدی - فضایی موجود منطقه شش

118	17-3- نحوه استفاده از اراضی در وضع موجود.....
120	18-3- پهنه بندی کاربری اراضی در وضع موجود.....
121	19-3- پهنه بندی حوزه باز و سبز در وضع موجود.....

فصل چهارم

130	1-4- بررسی وضعیت سرانه پارکها و فضاهای سبز شهری منطقه شش به تفکیک نواحی شش گانه ..
139	2-4- تحلیل نتایج بدست آمده از پرسشنامه.....
139	1-2-4- کوپه های پایداری شهری.....
150	2-2-4- کوپه های مکان یابی و کاربری فضای سبز منطقه.....
161	3-2-4- کوپه های کاستی های موجود در فضای سبز منطقه.....
		3-4- بررسی امکانات و کاستی های فضای سبز منطقه 6 به تفکیک نواحی و اقدامات انجام شده
172	در این زمینه.....
172	1-3-4- ناحیه 1.....
173	2-3-4- ناحیه 2.....
176	3-3-4- ناحیه 3.....
178	4-3-4- ناحیه 4.....
180	5-3-4- ناحیه 5.....
183	6-3-4- ناحیه 6.....

185-4-4- آزمون فرضیات.....

فصل پنجم

194-1-5- نتیجه گیری

200-2-5- راهکارها و پیشنهادات.....

203..... پیوست

208..... منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

54-جدول 1-2- سرانه ی پیشنهادی کاربری فضای سبز در منابع مختلف.....

54-جدول 2-2- رابطه ی اندازه جمعیت شهر و درصد کاربری فضای سبز.....

55-جدول شماره 2-3- سرانه فضای سبز در بعضی از شهرهای ایرا.....

56-جدول شماره 2-4- سطوح پیشنهادی سرانه فضای سبز توسط سازمانها و ارگانهای داخلی.....

57-جدول شماره 2-5- روش محاسبه فضای سبز و تفریحی پیشنهادی برحسب سطوح شهری.....

66-جدول 2-6- کاربری های سازگار و ناسازگار با پارک های درون شهری.....

72-جدول شماره 2-7- روند توسعه پارکها توسط مناطق و سازمان پارکها طی سالهای 80-1370.....

80-جدول شماره 2-9- مشکلات فضای سبز کنونی شهر تهران.....

95-جدول 1-3- تعداد فعالیت منسوب به گسله های منطقه طی قرن سوم قبل از میلاد تا 1900 میلادی.....

- جدول 3-2- تغییرات جوی شهر تهران ایستگاه مهرآباد طی دوره بلندمدت 2008 – 1990..... 97
- جدول 3-3- نسبت انواع مشاغل در مناطق مختلف تهران به کل شاغلان..... 104
- جدول 3-4- درصد خانوارها با توجه به سن سرپرست خانوار..... 105
- جدول شماره 3-5- تعداد مکان های نصب ایستگاه های اندازه گیری صدا و تعداد مراکز آموزشی و درمانی دارای آلودگی صوتی در مناطق مورد مطالعه 107
- جدول شماره 3-6- مساحت و درصد شیب در منطقه..... 111
- جدول شماره 3-7- مساحت، نسبت و موقعیت نواحی منطقه 6 تهران در سال 1383..... 111
- جدول شماره 3-8- مساحت، جمعیت نواحی منطقه 6 و تراکم ناخالص جمعیتی 112
- جدول شماره 3-9- طبقه بندی محلات براساس نظام کلان کاربری زمین..... 112
- جدول شماره 3-10- تحولات جمعیتی منطقه در مقایسه با تهران در دوره های مختلف..... 113
- جدول 3-11- اطلاعات جمعیتی مناطق 22 گانه تهران و منطقه مورد مطالعه برحسب آمار سال 1385... 114
- جدول شماره 3-12- مقایسه شاغلین منطقه 6 در فاصله زمانی 1375-78..... 115
- جدول شماره 3-13- وضعیت موجود کاربری اراضی..... 119
- جدول شماره 3-14- مساحت پهنه های عمده کاربری اراضی در وضع موجود..... 120
- جدول (1-4) ناحیه 1..... 132
- جدول (2-4) ناحیه 2..... 133
- جدول (3-4) ناحیه 3..... 134
- جدول (4-4) ناحیه 4..... 135

136جدول (4-5) ناحیه 5.....

137جدول (4-6) ناحیه 6.....

فهرست نقشه ها

88نقشه شماره 3-1- نقشه توپوگرافی استان تهران.....

91نقشه شماره 3-2- نقشه زمین شناسی استان تهران.....

106نقشه شماره 3-3 - وضعیت آلودگی صوتی در مناطق مورد مطالعه در تهران.....

109نقشه شماره 3-4- موقعیت منطقه شش شهرداری تهران.....

115نقشه 3-5 - پراکنش جمعیت در مناطق 22 گانه شهر تهران.....

122نقشه 3-6- نقشه عملکردی منطقه در رابطه با شهر تهران.....

123نقشه 3-7- نقشه ساختار فضایی - کالبدی منطقه در وضع موجود.....

124نقشه 3-8- نقشه کاربری مهم و مراکز خدماتی.....

125نقشه 3-9- موقعیت منطقه شش شهرداری تهران.....

126نقشه 3-10- پراکنش جمعیت در مناطق 22 گانه شهر تهران.....

127نقشه 3-11- نقشه پهنه بندی کاربری اراضی در وضع موجود.....

128نقشه 3-12- نقشه استخوان بندی فضایی منطقه شش شهرداری تهران.....

187نقشه 4-1- نقشه طبقه بندی محلات در ناحیه 1 منطقه 6.....

188نقشه 4-1- نقشه طبقه بندی محلات در ناحیه 2 منطقه 6.....

- 189 نقشه 4-1- نقشه طبقه بندی محلات در ناحیه 3 منطقه 6
- 190 نقشه 4-1- نقشه طبقه بندی محلات در ناحیه 4 منطقه 6
- 191 نقشه 4-1- نقشه طبقه بندی محلات در ناحیه 5 منطقه 6
- 192 نقشه 4-1- نقشه طبقه بندی محلات در ناحیه 6 منطقه 6

فهرست نمودارها

- 130 نمودار 4-1- سطح بهره مندی نواحی شش گانه از کل فضای سبز منطقه 6
- 131 نمودار 4-2- میزان سطح اشغال انواع فضاهای سبز شهری در منطقه 6
- 132 نمودار 4-3- درصد بهره مندی انواع فضاهای سبز ناحیه 1
- 133 نمودار 4-4- درصد بهره مندی انواع فضاهای سبز ناحیه 2
- 134 نمودار 4-5- درصد بهره مندی انواع فضاهای سبز ناحیه 3
- 135 نمودار 4-6- درصد بهره مندی انواع فضاهای سبز ناحیه 4
- 136 نمودار 4-7- درصد بهره مندی انواع فضاهای سبز ناحیه 5
- 137 نمودار 4-8- درصد بهره مندی انواع فضاهای سبز ناحیه 6

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

با افزایش روزافزون جمعیت و گرایش بیشتر جمعیت به شهرنشینی توجه به ساماندهی مقوله های مختلف شهری بیشتر مدنظر قرار گرفته است. درآستانه قرن بیستم تنها 150 میلیون نفر از جمعیت 1.5 میلیاردی کره ی زمین درشهرها زندگی می کردند، که این میزان دراواخر قرن بیستم به 20 برابر رسیده است. فرآیند افزایش جمعیت توجه بسیاری از مدیران و برنامه ریزان شهری را به خود مشغول کرده است، چرا که با افزایش جمعیت مسایل شهرها حادثرخواهد شد، به همین منظور در اواخر قرن 20 شاهد انجام کارهایی برای رسیدن به رویکرد توسعه پایدارشهری بوده ایم. باتوجه به افزایش جمعیت، مهاجرت به شهرها، استفاده ی بیش از حد از امکانات طبیعی و برآورده کردن نیازهای ساکنان شهری نیاز به یک برنامه ریزی خاص به وجود می آید که توجه به توسعه پایدار عمده ترین آن می باشد. برای اجرای اصول توسعه پایدار رسیدن به هدف برنامه ریزی به عهده مدیران برنامه ریزان شهری می باشد. اهمیت فضای سبز در داخل شهرها به حدی است که در بین 5 کاربری مهم شهری از آن یادمی شود. اهمیت این کاربری از زمان گسترش سریع و بی سابقه کاربری شهرها بعد از انقلاب صنعتی بسیارشده است. در اوایل این کاربری برای ساماندهی توسعه شهرو جلوگیری از توسعه بی قواره شهرها مورد استفاده قرار گرفت، ولی در اواخر قرن بیستم و با ورود بحث توسعه پایدار به بحث های شهری

که بعنوان توسعه پایدار شهری مطرح می گردید، اهمیت و ارزش فضای سبز چندین برابر شد که نظر برنامه ریزان را برای طراحی گسترده و اصولی این فضا که هم کاربرد تفریحی و رفاهی داشته و هم در تلطیف هوای شهر و سلامتی شهروندان موثر می باشد. امروزه انواع فضای سبز شهری و پارکها در شهرها به وجود می آیند و هرکدام با مساحت و شعاع دسترسی معین در شهرها طراحی می گردند که نه تنها در تعادل اکولوژیک شهر بلکه مکانی مناسب برای سلامتی روحی و جسمی شهروندان نیز به حساب می آید.

پایان نامه حاضر شامل پنج فصل به قرار زیر می باشد:

فصل اول کلیات تحقیق که مشتمل بر طرح مساله، اهداف تحقیق، پیشینه تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق، سوالات تحقیق، فرضیات تحقیق، روش تحقیق، روش جمع آوری اطلاعات، مشکلات و محدودیت های تحقیق و واژگان کلیدی می باشد.

فصل دوم مبانی نظری تحقیق شامل: مفاهیم، تئوری ها و نظریه ها، مدلها و سوابق تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل سوم به ویژگی های طبیعی، جمعیتی اجتماعی، اقتصادی منطقه مورد مطالعه می پردازد.

فصل چهارم یافته های تحقیق را شکل می دهد که به جمع آوری، تنظیم و تحلیل اطلاعات میدانی می پردازد. و همچنین به آزمون فرضیات می پردازد.

فصل پنجم در این فصل به نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات خواهیم پرداخت.

1-1 - بیان مسئله

رشد شتابان شهرنشینی در چهار دهه گذشته به گونه ای صورت پذیرفته که متناسب با تجهیزات، فضاهای شهری و توسعه زیر ساخت ها نبوده و عملاً مشاغل مولد مورد نیاز ایجاد نشده است. عمده ترین اثر رشد شهرنشینی و رشد سریع شهرها، به خصوص مادرشهرها در هم ریزی نظام توزیع خدمات و نارسایی سیستم خدماتی است که بدون استثناء در تمامی شهرهای ایران مشاهده می شود (عزیزی، 1383، 16). در این راستا تخصیص فضا، تعیین مناسب، توزیع و مکانیابی بهینه مراکز خدماتی و عناصر کالبدی شهر یکی از مهمترین وظایف برنامه ریزان شهری می